

/გადახრა, მოლუნვა/, რაც იწვევს ფიზ. ან ქიმიური გამლიზიანებლის ცალმხრივი ზემოქმედება მაგ., მზესუმზირა მთელი დღის განმავლობაში მიბრუნებულია მზისკენ, ოთახის მცენარე თავისი ფოთლებით მიბრუნებულია სინათლისკენ. ცალმხრივად მოქმედი გალიზიანების ზეგავლენით გამოწვეული ტ-ის სახეებია: ფოტოტროპიზმი – მცენარის სინათლისაკენ მიბრუნება; ჰელიოტროპიზმი – მზის მიმართულებით მიბრუნება; გეოტროპიზმი დედამიწისკენ ტოტების მოლუნვა /მაგ., ძეწნა, ტირიფი/; თერმოტროპიზმი – სითბოსკენ გადახრა; ჰემოტროპიზმი – ქიმიური გამლიზიანებლის მიმართ გადახრა ტ. ორნაირია – დადებითი და უარყოფითი დადებითია, როდესაც მცენარე ცალმხრივად მოქმედი გამლიზიანებლისაკენ იხრება; უარყოფითია, როდესაც ეს გადახრა გამლიზიანებლის საწინააღმდეგოდ ხდება, თითქოს მცენარე გაურბოდეს გამლიზიანებელსა ტ-ის მოვლენები ტაქსისის მონათესავეა /იხ. ტაქსისი/.

უ

უარყოფითი ანუ ნეგატიური თანამიმდევარი ობიექტური კვალი – იხ. მხედველობის კვალი.

უკვე ნახულის ილუზია ანუ Dejavu ანუ illusion déjà vu, მეხსიერების პათოლოგიის /იხ. პარამნეზია/ ერთ-ერთი სახეა. უცნობი საგნის ან სიტუაციის მიმართ აღ-ანს ზოგჯერ უჩნდება განცდა /ექმნება ილუზია/, რომ ის, რასაც ის ახლა ხედავს ოდესღაც უნახავს და განუცდია ობიექტურად უცნობი სიტუაციის მიმართ სუბ-ს უჩნდება ნაცნობობის გრძნობა. ეს მოვლენა ცნობილია აგრეთვე Fausse reconnaissance /მცდარი ცნობის/ სახელით.

ვა. შტერნი ასე აღწერს ამ მოვლენას: „ობიექტურად სრულიად ახალი ცი... ზოგჯერ ნაცნობად მეჩვენება... მაგ., უცხო ქალაქში ვხვდები აღ-ანს, რაც მანამდე, რასაკვირველია, არასოდეს მინახავს, ერთბაშად შიში ამიტანს და თავში აზრი დამიწყებს ტრიალს: ამ გაცხს ხომ ვიცნობ, სად შემხვედრია იგი! ეს გრძნობა 1,5 – 10 წუთს გრძელდება, შემდეგ კი სრულიად ქრება. Fausse reconnaissance მე ავზნებულ მდგომარეობაში როდი მაქვს, არა, ამ დროს მე სრულიად დამშვიდებულ მდგომარეობაში ვიმყოფები“.

არსებობს ამ განცდის, უკვე ნახულის ილუზიის საწინააღმდეგო დაკვირვებაც „არასოდეს ნახულის ილუზია“.

ნაცნობი სიტუაცია აღ-ანს ზოგჯერ უცნობად, წარსულში არ ნახულად, უცხოდ ეჩვენება.

ცნობის ილუზიის აღწერილი შემთხვევები შეიძლება ნორმალურ აღ-საც აღმოაჩნდეს, მაგ., დაღლილობის დროს ასეთი შემთხვევა შეიძლე-

ბა პათოლოგიად არ ჩაითვალოს, მაგრამ, როცა ის მეხსიერების გაბატონებულ ფორმად იქცევა, მაშინ უკვე პათოლოგიასთან გვაქვს საქმე /და უზნაძე/. სხვადასხვა ავტორი სხვადასხვანაირად ხსნის ამ მოვლენას. და უზნაძის აზრით, ამ მოვლენათა საფუძველი სათანადო განწყობაა.

ქუუხედვითი ანუ რეტროსპექტიული თვითდაკვირვება – იხ. თვითდაკვირვება.

უმადლესი გრძნობები – ინტელექტუალური, ესთეტიკური, ეთიკურ-მორალური, სოციალური, რელიგიური გრძნობებია.

უმოკლესი აწმყო – იხ. დროის აღქმა.

უნარი /რუს. задаток, გერმ. Fähigkeit, – ზოგა მნიშვნა – შესაძლებლობა, მოხერხება; ფს-გიაში; ფს-კური ან ფიზიოლ. მონაცემები: მზაობანი, თვისებები, შესაძლებლობანი, რ-ლთა საფუძველზე წარმოიშობა ყოველი აქტიურობა და ხორციელდება მოქმედება გარკვეული მიმართულებით. უ-ზეა დამოკიდებული პიროვნების მიღწევები. თუ პიროვნება იჩენს დაინტერესებას რაიმე საქმეში, ისწრაფვის მის შესასრულებლად, ეძებს მისი განხორციელების ხერხებსა და გზებს და კიდევ აღწევს შედეგს – ჩანს, მას ჰქონია საქმის გაკეთების უ. პიროვნების ნიჭი იგივე უ-ია იმოქმედოს გარკვეული მიმართულებით. უ. აქტიურობის საფუძველია ამ აზრით, იგი „დისპოზიციაა“, /იხ./ ჩანასახში მოცემულია ზოგის აზრითა უ. „დისპოზიციათა სინთეზია“ /სური/, უ., ჩანასახის სახით უთუოდ თავიდანვეა მოცემული, მაგრამ მისი სრულყოფა და მოქმედ ძალად გადაქცევა აღზრდაზე და გავარჯიშებაზეა დამოკიდებული. უ. შეიძლება იყოს ზოგად-პიროვნული, შეიძლება იყოს სპეციალური, /დიფერენციულ-ინდივიდუალური/, ე. ი. ეხებოდეს პიროვნების რომელსამე ერთ მხარეს /აზროვნებას, მეხსიერებას, ფსიქო-მოტორიკას და სხვ./, გლინდებოდეს ცხოვრების რომელსამე ერთ სფეროში /მეცნიერება, ხელოვნება, პრაქტიკული მოქმედება და სხვ./.

დღეს ფს-გია დიდი ყურადღებით ეკიდება უ-ს, როგორც აღ-ის მიღწევების საფუძვლის კვლევას. შექმნილია მრავალი ტესტი მისი გამოვლენისა და შესწავლის მიზნით, უ-ის სხვადასხვა სახეების ნათესაობის /აფინიტეტის/ და თანაარსებობის კვლევა მიმდინარეობს ფაქტორალური ანალიზის მეთოდითაც. სინონიმია კაპაციტეტი /იხ./.

უნებლიე ყურადღება – იხ. ყურადღება.

უბირობო რეფლექსი – ორგანიზმის თანდაყოლილი სპეციფიკური რეაქცია გარკვეულ გამღიზიანებელზე. ერთნაირადაა დამახ. მოცემული სახეობის ყველა ცხოველისათვის. ხორციელდება ც. ნ. ს-ის ქვედა განყოფილებით, რ-იცაა ზურგის ტვინი, მოგრძო ტვინი, შუამდებარე ტვინი და ქვემისფეროების ქერქქვეშა ბირთვები. უ. რ. ინსტინქტის შემადგე-

ნელი ელემენტი, ყოველი ინსტინქტი, რ-რც ორგანიზმის რთული ქცევა, მრავალი უპირობო, თანდაყოლილი რეფლექსის საშუალებით ხორციელდება /იხ. რეფლექსი/.

უსიამოვნება - იხ. გრძნობები.

უფერული ფერები - იხ. ფერის შეგრძნება.

უშუალო მეხსიერება - პასიური მეხსიერების ერთ-ერთი ყველაზე უმარტივესი სახე, სადაც გაღიზიანებას /აღქმას/ მისი აღდგენაც მოსდევს თან, ყოველგვარი გამეორებისა და ლატენტური პერიოდის გარეშე. უ. მ. მდგომარეობს შემდეგში: რ-რც კი სუბა მიიღებს შთაბეჭდილებას /მოისმენს სიტყვებს, ციფრებს, წინადადებებს/, მაშინვე, დროის ინტერვალის გარეშე აღადგენს მას. მაგ., უ. მ-სთან გვაქვს საქმე, როდესაც ცპ-ს ევალება დაიხსომოს მიწოდებული სიტყვათა რიგი და აღადგინოს იგი მოსმენის დამთავრებისთანავე. უ. მ-ს დიდი მნიშვნელობა აქვს აღ-ნის ყოველდღიურ ცხოვრებაში. მაგ., საუბარი-დიალოგი, კარნახით წერა, ლინოტიპისტის, მანქანაზე მბეჭდავის, სტენოგრაფისტის, ასოთამწყობის მუშაობა მხოლოდ უ. მ-ს ემყარება. მ-ს სხვაანაირად ხანმოკლე მეხსიერებასაც უწოდებენ, ვინაიდან შთაბეჭდილების აღდგენის შემდეგ, რ-რც მაშინვე ხდება, იგი გადის ცნობიერებიდანა საპირა ხანგრძლივი, შუალობითი მეხსიერება, როცა შთაბეჭდილების აღდგენა მისი მრავალჯერ გამეორებისა და საკმაოდ ხანგრძლივი დროის ლატენტური პერიოდის გავლის შემდეგ ხდება.

უშუალობის პოსტულატი ანუ ჰიპოთეზი - უ. პ-ის პრინციპის თანახმად ფს-კური პროცესები უშუალო კავშირშია ერთმანეთთან: ფს-კური ფენომენი უშუალო ზეგავლენას ახდენს ისევ ფს-კურ ფენომენზე, რის შედეგადაც მათ შორის კაუზალური დამოკიდებულება მყარდება: ფს-კური ისევ ფს-კური მოვლენის გამომწვევ მიზეზად იქცევა. უშუალობის პრინციპის მიხედვით, ფიზ. მოვლენაც უშუალოდ ზემოქმედებს ფს-კურზე და განსაზღვრავს მის მიმდინარეობას. ამ შემთხვევაში ფიზ. მოვლენა ფს-კურთან მიზეზობრივ კავშირშია და უზნაძის აზრით, რეალურად გარე სინამდვილესთან ურთიერთობაში თვითონ ინდივიდი იმყოფება, როგორც მთლიანი სუბა და არა მისი რომელიმე ნაწილი-ფს-კური ან ფიზ.; გარესინამდვილე, პირველ რიგში, ამ მთლიან სუბაზე ახდენს გავლენას და არა მის რომელიმე ნაწილზე. ამიტომ და უზნაძემ ფს-გიის ამოსავალ ცნებად მთლიანი პიროვნება დასაზა და ნამდვილი მეცნიერული ფს-გიის ამოსავალ პრობლემად მთლიანი პიროვნების პრობლემა მიიჩნია. ამ უკანასკნელ დებულებას მან „შუალობითი პრინციპი“ უწოდა და თავისი „განწყობის“ თეორიის წინამძღვრად გამოიყენა, - „უშუალობის პოსტულატი“ „შუალობითი პრინციპით“ შეცვალა.

უცოდინარი წესი - ფს-გიაში ექსპერიმენტის ჩატარების ერთ-ერთი ხერხი, რლის მიხედვით ცბ-მა არ უნდა იცოდეს, თუ რა ექსპერ-ს აყენებენ მასზე და რა მიზანი აქვს ამ ექსპ-ს დასახული. გულისხმობენ, რომ ექსპ-ის მნიშვნელობისა და მიზნის ცოდნას შეუძლია წინასწარ განაწყოს ცბ. გარკვეული მიმართულებით, რასაც შეუძლია განსაზღვროს თვით ექსპ-ის შედეგიც.

ფ

ფალუსური ფაზა /ბერძ. phallos / - ფრაილის თეორიით: ბ-ვის სექსუალურ განვითარებაში ანალური ფაზის მომდევნო ფაზა; იწყება სამი წლის ასაკიდან და უშუალოდ ესაზღვრება გენიტალურ ფაზას /პუბერტატული ფაზის დასაწყისი, 12-13 წა/

/იხ. ანალური ფაზა, გენიტალური ფაზა./

ფანტაზია ანუ წარმოსახვა /ბერძ. phantasia - წარმოსახვა/ - ფს-კის მოქმედების თავისებური სახე, რლიც წინათ აღქმულ და მეხსიერებაში შემონახულ წარმოდგენებს, ასხვაფერებს, ქმნის მათგან ახალ სახეებს და მათი კომბინაციებით აგებს ახალ სიუჟეტს, აყალიბებს ირარსებულ სამყაროსა ფ-ში რეალური სახით არც წარმოდგენებია დაცული და არც მათგან აგებული სამყაროა მაგა, სინამდვილეში არ არსებობს ცხრათავიანი დევი, ცეცხლისმფრქვეველი დრაკონი, ჯინკა, ან მოლაპარაკე ოქროს თევზია; ეს ყველაფერი ფ-ით შექმნილი წარმოდგენებია; ზღაპრები და მითები ყველა ფ-ის ნაყოფია, სიზმრისა და ოცნების მსგავსი ფანტომები. ფ-ს მიმართავს ად-ნი მაშინ, როცა მისი შინაგანი ძალები გამოვლენილი არაა, როცა სურვილები და მისწრაფებები ჩაჭედულია შიგნით, გარეთ გამოსავალს ვერ პოულობს და გაურეალიზებელი რჩება, როცა არსებული სინამდვილე სუბ-ს არ აკმაყოფილებს, სხვანაირი საგნები და სხვანაირი ვითარება სურს, მაშინ ის ასხვაფერებს რეალურ წარმოდგენებს, რ-ებშიც აქვს, და მათგან აგებს ისეთ სამყაროს, რ-იც სურს და რლიც მის მოთხოვნილებას დააკმაყოფილებს; მაგრამ ეს იქნება წარმოსახვითი სამყარო და დაკმაყოფილებაც იქნება მხოლოდ მოჩვენებითი.

ქრულებით ახალი საგნების წარმოსახვა, ისეთის, რ-იც ად-ნს არასოდეს არ უნახავს და არ აღუქვამს, არ შეიძლება. მაგა, ბრმად დაბადებული ფერს ვერ წარმოიდგენს და თავის ფ-ში ფერის ფენომენს ვერ გამოიყენებს. ფ-ის მასალა იმავე რეალური აღქმის შედეგად მეხსიერებაში შემონახული შინაარსებია ფ-მათ მხოლოდ ასხვაფერებს, ერთი წარმოდგენის ნაწილს მეორე წარმოდგენის ნაწილთან აკავშირებს და მათგან ქმნის საკუთარ ფანტასტიკურ სახეებს. ამის მიხედვით ფ-ის ფუნქცია შემოქმე-